

भापा चट्याङ्को उच्च जोखिममा
३४ महिनामा ७ जनाको मृत्यु

भापा(प्रस) । चट्याङको उच्च जोखिममा रहेको भापामा वर्षेनि ठूलो जनघनको क्षति हुने गरेको छ । प्रत्येक वर्ष भापामा चट्याङबाट दुई-चारजनाको मृत्यु हुने गरेको हो भन्ने भौतिक क्षति पनि कम छैन । । आर्थिक वर्ष २०७९ -०८० देखि चालु आर्थिक वर्षको बैशाख मसान्तसम्मको ३४ महिनामा चट्याङले लागेर भापामा ७ जनाको मृत्यु भएको छ ।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणकी सहसचिव रोशनीकुमारी श्रेष्ठका अनुसार नेपालमा भूपा, उदयपुर र मकवानपुर जिल्ला चर्द याडको उच्च जोखिममा रहेका छन् । नेपालमा पछिल्लो चार वर्षमा चर्दयाडबाट दुई सय ३७ जनाको मृत्यु भएको छ भने नौ

सय आठ जना घाइते भएका छन् । कोशीको भूभाषाबाट सुदूरपश्चिमको कञ्चनपुरसम्म र कर्णालीको हुम्लाबाट मधेशको धनुषासम्म चट्याङको जोखिम रहेको छ ।

श्रेष्ठका अनुसार विसं २०७८ साउन १ देखि विसं २०८२ जेठ ५ गतेसम्मका चट्याङका एक हजार ११८ वटा घटना भएका

छन् भने एक हजार ६०७ परिवार प्रभावित बनेका छन् । विश्वमा चट्याडबाट हुने विपद् जोखिमका आधारमा नेपाल पाँचौँ स्थानमा पर्ने उनले उल्लेख गरिन् ।

विगत चार वर्षमा कोशी प्रदेशमा चट्याङ्का दुई सय ९५ वटा घटना हुँदा तीन सय ६६ घर यसबाट प्रभावित बनेका, छन् । जसमा ५१ जनाको मृत्यु र ८४ जना घाइते भएका उनले जानकारी दिइन् । कोशीमा चट्याङ्का कारण रु एक करोड ६० लाख ४९ हजार ५०० बराबरको क्षमालको क्षति भएको छ भने चार सय २० वटा चौपाया मरेका छन् । नेपालमा विपद्बाट जनधनको बढी क्षति हुने दोस्रो ठूलो कारण चट्याङ रहेको त्रिभुवन विश्वविद्यालयको जल तथा मौसम केन्द्रीय विभागका सहप्राध्यापक मदन सिग्देलले जानकारी दिए । गए वैतदेखि असारसम्मको प्रि-मनसुन र मन्सुन अवधिमा चट्याङ्का घटना बढी हुने उनले बताए ।

५० बोरा काक्राको बीउ तस्करी

भापा(प्रस)। भारततर्फ तस्करी हुन लागेको ५० बोरा काक्राको बीउसहितको ट्याक्टर प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएको छ । भापाको दक्षिणी नाकाबाट प्रहरीले अवैध

सामान नियन्त्रणमा
लिएको हो ।
मंगलवार
बिहान ४:३०
बजे इलाका
प्रहरी कार्यालय
कुमरखोदबाट
खटिएको प्रहरी
टोलीले भापा
गाउँपालिका वडा
नं.१ मा नम्बर

प्लेट नखुलेको ट्रयाक्टरलाई शंका
लागेर चेकजाँच गर्दा नेपालबाट
भारततर्फ अवैध रुपमा भन्सार छली
लाई गरेको अवस्थामा ५० बोरा

काक्राको बीउ फेला परेको थियो ।
प्रतिबोरा ५० के.जीका दरले
काक्राको बीउ लोड रहेको थियो ।

अन्दाजी २ लाख ५० हजार बराबरको कात्राको बीउ र ट्याक्टरको मूल्य अन्दाजी ५ लाख गरी जम्मा ७ लाख ५० हजारको अवैध सामान आवश्यक कारवाहीको लागि मेची भन्सार कार्यालय काँकरभिट्टा बुझाइएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डीएसपी खगेन्द्र खड्काले जानकारी दिए । उनले ट्याक्टर चालकको खोजी जारी रहेको बताए ।

राष्ट्र बैंकको गभर्नरमा विश्व पौडेल नियुक्त

भाषा(प्रस)। सरकारले नेपाल राष्ट्र
बैंकको गभर्नरमा विश्व पौडेललाई
नियुक्त गरेको छ। मंगलबार बसेको
मान्त्रिकपरिषदको बैठकले पौडेललाई
गभर्नरमा नियुक्त गर्ने निर्णय गरेको
सरकारका प्रवक्तासमेत रहेका सञ्चार
तथा सूचना प्रविधिमन्त्री पृथ्वीसुब्बा
गुरुङले जानकारी दिए। सरकारको
यो निर्णयसँगै पौडेल १८औँ गभर्नर
बनेका छन्।

उपप्रधान एवं अर्थमन्त्री विष्णु पौडेल संयोजक रहेको समितिले गभर्नरका लागि तीन जनाको नाम सिफारिस गरेको थियो । मंगलबार बसेको सिफारिस समितिको बैठकले विश्व पौडेल, निलम ढुंगाना तिमिसिना र दिनेश भट्टराईको नाम सिफारिस गरेको थियो । सिफारिसअनुसार मन्त्रिपरिषदको बैठकले पौडेललाई गभर्नर नियुक्त गरेको हो ।

निवर्तमान गभर्नर महाप्रसाद अधिकारीको कार्यकाल सकिएसँगै उक्त चैत २५ गतेदेखि राष्ट्र बैकमा गभर्नर पद खाली छ । गभर्नर नियुक्तिमा ढिला हुने देखिएपछि

अर्थ मन्त्रालयले कामु गभर्नरको विषयमा डेपुटी गभर्नर नित्सम ढुंगाना तिमिसनालाई दिएको थियो । गभर्नर नियुक्तिको विषयमा दुई महिनादेखि सतारुह रद काग्रेस र एमालेका निमित्त पोचेलो विषय बनेको थियो । किचलो बढदै जाँदा चैत ११ गते गभर्नर सिफारिस समिति गठन भएपछि यसका दुई सदस्यले फरक-फरक समितिमा राजीनामा दिएका थिए । वैशाख ९ मा समिति सदस्य पूर्वगभर्नर विजयनाथ भट्टराई राजीनामा दिएका थिए । अपूर्णलाई गभर्नर बन्न प्रस्ताव आएपछि वैशाख २८ मा विश्व पौडेलले समिति

सदस्यबाट राजीनामा दिएका थिए ।
वैशाख ३१ मा अर्थमन्त्री पौडेलले
सिफारिस समिति नै पुनर्गठन गठन
गरेर समिति सदस्यमा पोषराज
पाण्डेलाई नियुक्त गरेका थिए ।

गभर्नरमान नियुक्त पौडेलले अमेरिकाबाट
अर्थशास्त्रमा विद्यावारिधि गरेका
छन् । उनी राष्ट्रिय योजना आयोगका
पूर्वउपाध्यक्षसमेत रहेका थिए
काठमाडौं विश्वविद्यालयका
अध्यापकसमेत रहेका उनिसँग अन्तर-
राष्ट्रिय श्रम संगठन (आईएलओ)को
आर्थिक सल्लाहकारका रूपमा काम
गरेको अनुभव पनि छ । २०७९ को
प्रतिनिधिसभा सदस्य निर्वाचनमा उनी
चितवन क्षेत्र नम्बर १ मा कांग्रेसबाट
उम्मेदवार बनेका थिए । चितवन-१ मा
रास्वपाका हरि ढकाल ३४ हजार
२ सय १८ मतसहित विजयी भएका
थिए । दोस्रो स्थानमा रहेका एमाले
उम्मेदवार सुरेन्द्र पाण्डेले २६ हजार
६०८ मत ल्याएका थिए । पौडेल भने
तेस्रो स्थानमा रहँदै २४ हजार ९ सय
९० मत ल्याए ।

कोशी प्रदेशमा लिम्बू र मैथिली
भाषा कार्यान्वयनमा जोड

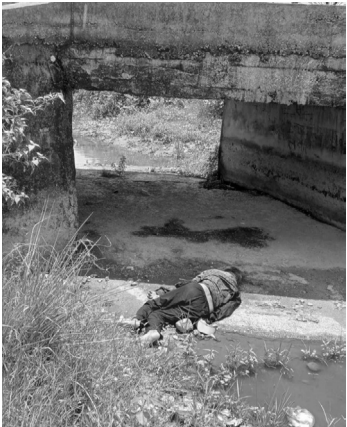

यद्यपि सोमवार कोशी प्रदेशको नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दै प्रदेश प्रमुख पर्युराम खापुङले लिम्बू र मैथिली भाषालाई सरकारी कामकाजको भाषा बनाउने घोषणा गरेका छन् । सरोकारवालाहरूले यो निर्णयलाई सांस्कृतिक विविधता र भाषिक पहिचानको दृष्टिले सकारात्मक कदम भनेका छन् ।

विराटनगर : तत्कालीन मुख्यमन्त्री राजेन्द्रकुमार राईको कार्यकालमा भाषा आयोगले लिम्बू र मैथिली भाषालाई प्रदेशस्तरीय कामकाजको भाषाका रूपमा कार्यान्वयन गर्न सिफारिस गरेको थियो। सो विषय प्रदेशसभामा बारम्बार उठे पनि अहिलेसम्म सदनमा पुग्न सकेको थिएन।

पछिल्लो समय कोशी प्रदेशमा बोलिने सबै भाषाको संरक्षण, संवर्धन तथा विकासका लागि नेकपा (माओवादी केन्द्र)का सांसद गोम्बु शेर्पा र नेकपा (एकीकृत समाजवादी)की सांसद सिनु लड्वा लिम्बूले 'कोशी प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक २०८१' दर्ता गराएका थिए । लिम्बू र मैथिलीलाई सरकारी कामकाजको भाषाका रूपमा समेटिएको उक्त विधेयक दर्ता भए पछि सदनमा प्रस्तुत नगरिएको अवस्थामा संसद अन्त्य गरियो ।

भद्रपुरका राईसहित तीनजना मृत फेला

भापा(प्रस)। भापाको भद्रपुरमा कलभरबाट लडेर एक जनाको मृत्यु भएको छ ।
भद्रपुर नगरपालिका- १० बस्ने अन्दाजी ६० वर्षका निगे राईको वडा नं ९ डाँगीभारीस्थित भैत्री सडकखण्डमा रहेको कलभरबाट लडेर मृत्यु भएको छ । उनी अन्दाजी १० फिट तल लडेर घोप्टो परी मृत अवस्थामा फेला परेका थिए । सम्पूर्ण कानुनी प्रकृया पुरा गरी शव पोस्टमार्टमको लागि प्रादेशिक अस्पताल भद्रपुर पठाएको जिला प्रहरी कार्यालयले जनाएको छ । राई मंगलवार बिहान ८ बजेतिर खराब हिडेका थिए । उनले पहिलादेखि नै मादक पदार्थ सेवन गरी हिड्ने गरेको बुझिएको छ । त्यस्तै निगुरो टिण्ड जंगल भएका मोरङ

कानेपोखरी गाउँपालिका - ५ बस्ने ५२ वर्षीय जितलाल राजवंशी मृत फेला परेका छन् । जेठ ४ गते बिहान ७:३० बजे राजवंशी निगुरो टिप्न भनी घरबाट हिडेकोमा हालसम्म घर नफर्केपछि आफन्तले खोजी गर्ने क्रममा मंगलवार बिहान ११ बजे घरदेखि अन्दाजी ५ किलोमिटर उत्तर राष्ट्रिय वनमा उनी मृत फेला परेका थिए । त्यस्तै सुनसरी बराहक्षेत्र नगरपालिका -२ बयस्वन बस्ने ५४ वर्षीय महेन्द्र थापा मगर आफ्नै घरमा सुतिरहेको अवस्थामा सोमवार राति मृत फेला परेका छन् । उनी मादक पदार्थ सेवन गरी सुतेका थिए । त्यस्तै धनकुटा नगरपालिका वडा नम्बर-६ सरस्वती चौक वस्ने ५४ वर्षीय प्रताप राई लडेर घाइते भएका छन् । सोमवार टुँडिखेलमा चलिरहेको मेलामा गएकोमा घर नफर्केपछि उनकी श्रीमतीले खोजतलास गर्ने क्रममा मंगलवार बिहान १०:३० बजे टुँडिखेलनजिकै बाटोमा लडिरहेको अवस्थामा राई फेला परेका थिए । उनलाई जिल्ला अस्पताल धनकुटामा सामान्य उपचारपश्चात् थप उपचारको लागि विपी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान धरानतर्फ पठाइएको छ । उनको अवस्था बोल्ल नसक्ने गम्भीर रहेको छ । उनले मादक पदार्थ सेवन गरेको प्रहरीले जनाएको छ ।

पक्राउ ७ जनामाथि म्याद थप गरी अनुसन्धान

भापा(प्रस) । मेचीनगरको
धुलाबारीमा रहेको द गिफ्टोरियमबाट
पक्राउ परेका ७ जना अवैध
वित्तीय कारोबारीमाथि म्याद थप
गरी अनुसन्धान अघि बढाइएको
छ । नेपाल प्रहरीको केन्द्रीय
अनुसन्धान ब्यूरो (सीआइबी) ले
अदालतबाट म्याद थपको अनुमति
लिएर अनुसन्धान अघि बढाएको
हो । अदालतबाट म्याद थप
गरी उनीहरूमाथि अनुसन्धान
भइरहेको सीआइबीका प्रवक्ता प्रहरी
उपरिस्तर युवराज खड्काले बताए ।
उन्ले यसअघि सोही आरोपमा
पक्राउ परेका २१ जनासह म्याद
थप गरी अनुसन्धान भइरहेको

जानकारी दिए । उनीहरूले राष्ट्र बैंक ऐन २०५८ को विरुद्धमा आन्दारिकसमा विप्रेषण चलाएको प्रहरी उपरीक्षक खड्काले बताए । नेपाल प्रहरीको केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरो (सीआईबी) ले अवैध वित्तीय कारोबारमा संलग्न ६ जनालाई गत बुधवार गिफ्टोरियमबाट पक्राउ गरेको हो । गिफ्टोरियमका मुख्य संचालक मेचीनगर ७ धुलावारी निवासी कविश मार र अनुज मार हुन् । उनीहरूसँगै सहयोगीहरु मेचीनगर ७ धुलावारीकै निर्मल राई , दिपेन्द्र खड्का , महेश पौडेल , बर्तामोड ५ का अंकित अश्रवाल र बर्तामोड ५ कै सुनिल राई पक्राउ

परेका छन् । उनीहरूसँग भाषाका अन्य व्यक्तिहरु पनि अवैध वित्तीय कारोबारमा संलग्न रहेको बुझिएको छ । जसको बारेमा सीआइबीले अनुसन्धान गरिरहेको छ ।

दुई साताअघि सीआईबीले अवैध
वित्तीय कारोबारमा संलग्न २१
जनालाई ११ जिल्लाबाट पक्राउ
गरेपछि गिफोरियमबाट अवैध
वित्तीय कारोबार संचालन भएको
खुलेको थियो । उनीहरूले करिब
१७ अर्ब ८६ करोड ७० लाख
रुपैयाँभन्दा बढी अवैध कारोबार
गरेको खुल्न आएको थियो ।

[illegible]

नव सञ्चार गृह प्रालि.द्वारा प्रकाशित तथा नव सञ्चार अफसेटमा मुद्रित । कार्यालय : भद्रपुर बस स्टेण्ड पश्चिम, गजुरमुखीटोल, बिर्तामोड (भापा) । फोन नं.: ०२३-५४३८२० । ईमेल : pratidin65@gmail.com । अध्यक्ष : युवराज दाहाल । सम्पादक : इन्द्रसिंह राजवंशी

सम्पादकीय

जमिन भासिनबाट
सतर्क

बाढीपहिरो, भूक्षयलगायत अनेक खालका प्राकृतिक विपत्ति नचाहेर पनि मानिसले भोग्नु पर्छ। अतिवृष्टि र अनावृष्टिले पर्यासन्तुलन बिगान ठुलो भूमिका खेल्छन्। अतिवृष्टिका कारण बाढीपहिरो, डुबान र भूक्षय हुन सक्छ। अनावृष्टिले मरुभूमीकरण बढाउन सक्छ। आँधीहुरी, भूकम्पले पनि संसारमा ठुलो क्षति पुऱ्याइरहेको हुन्छ। यीभन्दा अझ बेग्लै खालको विपत्ति भने जमिन भासिनु हो। हिजोआज विश्वभर नै जमिन भासिने घटना देखिन थालिएको छ। चीनका कतिपय तटीय सहर बिस्तारै भासिन थालेको केही समयअघि समाचारमा आएको थियो। अत्यधिक कड्कटको प्रयोगका कारण भारवहन क्षमता कमजोर हुँदा जमिन भासिन थालेको बताइन्छ। त्यति मात्र होइन, सहरी पूर्वाधार निर्माण तथा उपयोगका निम्ति जमिनमुनिको पानीको अत्यधिक दोहनका कारण पनि जमिन भासिन थालेको छ। तटीय सहर औसतमा वार्षिक ३.३ मिलिमिटरका दरले भासिन थालेको र त्यसले सन् २१२० सम्म कतिपय तटीय सहर समुद्री सतहभन्दा तल पुग्न सक्ने जोखिम चीनमा आँल्याइएको छ। पूर्वाधार निर्माण र जमिनमुनिको पानी दोहनमा सचेत रहन पनि विजले सुझाएका छन्। विश्वको यो परिवेशमा नेपालकै हेटौँडामा केही दिनअघि एउटा गाडी नै भासिएर बेपत्ता भयो। भूगर्भविद्को टोलीले समेत अध्ययन गरेर पनि तत्कालै यकिन निष्कर्ष निकाल्न सकेन। हेटौँडा उपमहानगरपालिका-१६, गैरीगाउँको सो घटनाले फेरि यो विषय चर्चामा ल्याएको छ।

हेटौँडाको गैरीगाउँ मात्र होइन, देशका धेरै स्थानमा भासिने जोखिम भएको अध्ययनबाट देखिएको छ। नेपालका कम्तीमा २४ स्थान 'सिक्कहोल' अर्थात् जमिन भासिने खतरामा देखिएको छन्। खानी तथा भूगर्भ विभाग र भौगर्भिक अध्ययताले २०४५ सालयता गरेको अध्ययन अनुसार तराई, मधेशका साथै कतिपय पहाडी जिल्लामा समेत जमिन भासिने खतरा देखिएको हो। कास्कीको पोखरामा त जमिन भासिने विमर्श धेरै वर्षदेखि गरिएको थियो। भूगर्भ विभागकै भूविज्ञान महाशाखाका अनुसार भ्पापाको भद्रपुर र दमक, मोरङको विराटनगर, सुनसरीको धरान, सिन्धुली, धनुषाको जनकपुरधाममा जमिन भासिने जोखिमयुक्त भौगर्भिक संरचना छन्। त्यसै गरी महोत्तरीको बर्दीबास र जलेश्वर, पर्साको वीरगन्ज, मकवानपुरको हेटौँडा, काठमाडौँ र नुवाकोटमा पनि जमिन भासिने जोखिमयुक्त भौगर्भिक संरचना पाइन्छ। त्यस्तै चितवनको भरतपुर, कास्कीको पोखरा, तनहुँको दमौली, रुपन्देहीका बृटवल र भैरहवा, दाङको तुलसीपुर, बाँकेको नेपालगन्ज, बर्दियाको गुलरिया, सुर्खेत, कैलालीको टीकापुर र धनगढी र कञ्चनपुरको महेन्द्रनगरमा पनि जमिन भासिने खतरा छ।

Pratidin National Daily

प्रतिदिन

तपाईं जहाँ भएपनि
प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस

www.pratidindaily.com

• डा. शशिनाथ मरासिनी

समाज व्यवस्थित गर्न दुई किसिमको नियन्त्रणको अभ्यास गरिएको हुन्छ। त्यसमा कानुनी र नैतिक नियन्त्रण रहेको हुन्छ। कानुनी नियन्त्रण बन्धनकारी हुन्छ। त्यसको उल्लंघन गर्नु कानुनविपरीत हुन्छ। कानुन उल्लङ्घन गर्नुको अर्थ कानुनले गर्न भनेका कार्य नगर्नु र नगर्न भनेको कार्य गर्नु हो। यस सन्दर्भमा कानुन भनेको के हो भन्ने बुझ्नुपर्ने हुन्छ। सामान्य अर्थमा कानुन भन्नाले बाहिरी मानवीय व्यवहारलाई नियन्त्रण गर्ने नियमको सूची भन्ने बुझिन्छ। कानुन के हो भन्ने सन्दर्भमा विभिन्न विद्वान्का अलग अलग धारणा छन्। प्रकृतिवादी सम्प्रदायका अनुसार कानुन भन्नाले तर्कको शासन हो। त्यसै गरी विश्लेषणवादी सम्प्रदायका अनुसार कानुन भन्नाले सम्प्रभुको आदेश हो। ऐतिहासिक सम्प्रदायका अनुसार कानुन बन्ने विषय नभएर भेटिने विषय हो। त्यसै गरी मार्क्सवादी सिद्धान्तका अनुसार, कानुन शोषणको माध्यम हो। सामाजिक सम्प्रदायका अनुसार कानुन सामाजिक शिल्पशास्त्र हो। यसले स्वार्थलाई सन्तुलनमा राखेर समाज व्यवस्थित गर्ने प्रयास गर्छ। यसले समाज गातिशील हुन्छ भन्ने कुरालाई समेत आत्मसात् गर्छ। यसै सिद्धान्तको जगमा टेकेर यथार्थवादी सम्प्रदायको विकास भयो। यो सिद्धान्तले अदालतको अभ्यास नै कानुन हो भन्ने सिक्काउँछ। यस सिद्धान्तका अनुसार कानुनभन्दा समाज गतिशील हुन्छ। कानुनमा लेखिएका शब्द मृत जस्ता हुन्छन्। ती शब्दले अदालतको व्याख्या पछि मात्र जीवन्तता पाउँछन्। त्यसै गरी विभिन्न मुभमेन्टले पनि कानुनलाई आआफ्ना किसिमले परिभाषित गर्ने गरेको पाइन्छ। जे भए पनि कानुन समाजलाई व्यवस्थित गर्ने एक माध्यम हो। कानुनीबिनाको समाजमा जङ्गली राज हुन्छ। त्यस्तो समाजमा न्याय भनेको मत्स्य न्याय जस्तै हुन्छ। समाज व्यवस्थित गर्न कानुन जस्तै नैतिकताको पनि महत्त्व हुन्छ। सबै कुरालाई कानुनले नियन्त्रण गर्न सक्दैन र सान्दर्भिक हुँदैन, त्यस्तो अवस्थामा नैतिकताको पनि महत्त्व हुन्छ। नैतिकता बाध्यकारी हुँदैन। यसमा ढण्ड र जरिवानाको भय हुँदैन। यसलाई लक्षण रेखाका रूपमा पनि बुझ्न सकिन्छ। यो पालना गर्दा सुरक्षा र शक्ति प्राप्त हुन्छ। कानुन र नैतिकताका विषयमा विधिशास्त्री हार्ट र फुलरको बहस र त्यस

बहसको निष्कर्षलाई बुझ्न सकिन्छ। कानुन र नैतिकता अलग अलग विषय हुन् तर पनि यी दुवै एकअर्कामा निर्भर र अन्तरसम्बन्धित छन्। हरेक व्यक्तिको नैतिकता हुन्छ। यसले व्यक्तिको ऋवि निर्माण गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। हरेक पेसालाई व्यवस्थित र मर्यादित गराउन पेसागत आचारसंहिता निर्माण गरिएको हुन्छ। त्यसै गरी पत्रकारिता पेसालाई मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन पत्रकार आचारसंहिता निर्माण गरिएको पाइन्छ। यसले पत्रकारिता पेसाको गरिमा र मर्यादा बढाउने काम गर्छ। पत्रकारिताको शक्ति भनेकै जनताको विश्वास हो। जनताको विश्वास बढ्दै जाँदा पत्रकारिताको शक्ति पनि बढ्दै जान्छ भने जनताको विश्वास घट्दै जादा पत्रकारिताको शक्ति पनि कमजोर बन्न जान्छ। जसरी रावणको नाभिमा अमृत रहेको पौराणिक मान्यता पाइन्छ। रावणको शक्ति पनि नाभिमा भएको अमृतमा रहेकाले त्यसलाई नष्ट गर्दा रावणको शक्ति नष्ट भएको थियो। त्यसै गरी नैतिकता बढ्दै जाँदा पेसागत मर्यादा र गरिमा बढ्दै जान्छ भने नैतिकता घट्दै जाँदा पेसागत मर्यादा पनि घट्दै जान्छ। त्यसकारण नैतिकताको पनि ठुलो महत्त्व र शक्ति रहेको हुन्छ। पत्रकारितामा नैतिकता भन्नाले सत्य, तथ्य, सन्तुलित, वस्तुगत, निष्पक्ष, भेदभावरहित र विश्वसनीय सन्देश सम्प्रेषण गर्नु भन्ने बुझिन्छ। यसरी पत्रकारिताले यस्तो विषयवस्तु सम्प्रेषण गर्दा एकातिर यसले सामाजिक उत्तरदायित्वको भूमिका निर्वाह गर्छ भने अर्कातिर यसले आफ्नो विश्वसनीयता अभिवृद्धि गरिरहेको हुन्छ। यो सिद्धान्तको कुरा गर्न जति सजिलो हुन्छ यसलाई व्यवहारमा उतार्न त्यतिनै जटिल हुन्छ।

नेपाली समाज अभाव, दबाव र प्रभावबाट ग्रसित छ। जसले गर्दा नैतिकताको पालना गर्न कठिन हुन्छ। पत्रकार पनि यही समाजका उपज हुन्। त्यसकारण पत्रकार समाजको परिस्थितिभन्दा बाहिर हुन सक्दैनन्। नेपालको सन्दर्भमा पत्रकार आचारसंहिता लागु भए पनि यसको पालनामा निकै कठिनाइ भएको पाइन्छ। त्यसमा पनि पछिल्लो समयमा सूचना र प्रविधिको तीव्र विकास भएको सन्दर्भमा नैतिकताको सवाल अझ बढी पेचिलो बनेको छ। कृत्रिम बौद्धिकता (एआइ) को परिवेशमा पत्रकारितामा नैतिकताको पक्षलाई संरक्षण गर्नुपर्ने सर्वत्र आवाज उठेको छ। एआइको

प्रयोग गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि सहयोगी सिद्ध भए पनि त्यसको दुरुपयोग हुँदा नैतिकताको पक्ष सङ्कटमा पर्ने सम्भावना देखिएकै छ।

सन् १९४८ मा हर्चिड्स कमिसनले पत्रकार समाजप्रति उत्तरदायी हुन पर्छ, स्वतन्त्रताको उपभोग गर्दा जिम्मेवारी भुल्न हुँदैन भन्ने मान्यता अघि सार्यो। जसको जगमा टेकेर सामाजिक उत्तरदायित्व सिद्धान्तको विकास भयो। यसले स्वतन्त्रता र उत्तरदायित्वलाई सन्तुलित परिदृश्यमा हेर्छ। यस सिद्धान्तले मिडिया समाजप्रति उत्तरदायी हुनु पर्छ भन्ने मान्यता राख्छ। उदाहरणार्थ सिद्धान्त अनुसारको प्रेसमा विकृति आउन थालेपछि हर्चिड्स कमिसनले अध्ययन गरेर मिडियाले स्वतन्त्रता उपभोग गर्दा उत्तरदायित्वलाई बिर्सन हुँदैन भन्ने मान्यता अघि सार्यो। त्यसका लागि पत्रकारिता जगले पनि आचारसंहिता निर्माण गरेर त्यसको पालना गर्न सकिने अवधारणा विकास भयो। हुन त नैतिकताको विषय प्रकृतिवादी सम्प्रदायको अवधारणासँगै जोडिएको छ। जुन लिखित कानुनको विकास हुनुभन्दा अघिदेखि नै अस्तित्वमा थियो र आजपर्यन्त पनि यसको महत्त्व दिनप्रतिदिन बढ्दै गरेको पाइन्छ। नैतिकताका निम्न सिद्धान्तलाई पालना गर्न सकेमा मात्रै पत्रकारिता पेसाको मर्यादा र गरिमा बढ्न सक्छ। यी सिद्धान्तमा इमान्दारिता, निष्पक्षता, आदर्शता, वस्तुगत, शिष्टता, उत्तरदायित्वमा आधारित, तथ्यपूर्ण र विश्वसनीयता पर्छ जुन नैतिकताका आधारस्तम्भ हुन्। यसलाई पत्रकारिताको आचारसंहितामा समावेश गर्नु पर्छ।

व्यावसायिकता भन्नाले कुनै पनि पेसा व्यवसाय गरेर त्यही पेसा व्यवसायमा पूर्ण निर्भर रहेर जीविकोपार्जन गर्न सकिने वातावरण सिर्जना हुनु र त्यही पेसा व्यवसायबाट आफ्नो वृत्ति विकास, इज्जत, प्रतिष्ठा र भविष्य भेटाउन सकिन्छ। व्यावसायिकतालाई निम्न आधारबाट हेर्न सकिन्छ।

पेसा व्यवसायबाट आफ्नो जीविकोपार्जन गर्न सक्नु, आर्थिक समृद्धि भेटाउन सक्नु, पेसागत दक्षता र विज्ञता भेटाउन सक्नु, विशेषज्ञता हासिल गर्नु, पेसागत निरन्तरता कायम राख्नु, पेसाबाट आफ्नो भविष्य भेटाउन सक्नु र पेसाप्रतिको सम्मान कायम राख्न सक्नु आदि

पर्छन्। व्यावसायिकताको विकासले मात्र कुनै पनि पेसा व्यवसायको विकास हुन्छ। त्यस पेसामा लागेका पेसाकर्मीको पनि आर्थिक र पेसागत ज्ञान र सिपको पनि अभिवृद्धि हुन्छ। परम्परागत समाजमा मानिसले परम्परागत रूपमा अर्थात् निर्वाहमुखी ढङ्गबाट जीवन बिताउने हुँदा उनीहरू कुनै एक पेसामा समर्पित भएर लाग्दैथे। व्यावसायिकताको विकास नहुँदासम्म कुनै पनि पेसा व्यवसाय फस्टाउन र विकास हुन सक्दैन। पेसा व्यवसायको विकास नहुँदासम्म पेसाकर्मीको पनि विकास हुन सक्दैन। त्यसकारण व्यावसायिकताको विकासले मात्र पेसा, व्यवसाय, समाज र राष्ट्रको विकास हुन सक्छ। आजको युग व्यावसायिकताको हो।

नेपालको सन्दर्भमा २०४६ सालपछि मात्र व्यावसायिकताको युग प्रारम्भ भएको मानिन्छ। व्यावसायिकताको इन्डिकेटरभित्र राख्दा हामी कुनै पनि क्षेत्रमा पूर्ण रूपमा व्यावसायिक भएको भने पाइँदैन, पत्रकारिता क्षेत्रमा पनि सोही कुरा लागुहुन्छ।

नेपाली पत्रकारिता जगतमा २०४६ सालअघि व्यावसायिकता थिएन। पत्रकारिता पेसामा मात्र रहेर जीवन चल्न नसक्ने र त्यसैबाट आफ्नो भाग्य र भविष्य भेट्न नसक्ने हुँदा पत्रकारले यस पेसालाई अतिरिक्त पेसाका रूपमा अभ्यास गर्ने गरेको पाइन्छ्यो। पार्टीगत पत्रकारिता गर्ने कसैको मुखपत्रका रूपमा काम गर्ने, पर्ब पत्रकारिता र अन्य पेसामा आवद्ध भई पत्रकारितालाई सोखका रूपमा मात्र गर्ने जस्ता अभ्यास रहेको पाइन्छ्यो। २०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तनपछि बनेको नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ ले गरेको व्यवस्थाले पेसालाई निकै संरक्षण गरेको र संविधानको भावना अनुसार बनेका उदार कानुनी व्यवस्थाले गर्दा नेपाली प्रेस जगत्ले निकै ठुलो फड्को मान्यो र मिडियाका क्षेत्रमा बहुलताको युग प्रारम्भ भयो।

गोरखापत्रको एकाधिकारलाई तोड्दै कान्तिपुरलगायतका मिडिया आइसकेपछि ठुलो संख्यामा फरक भाषा, क्षेत्र र विषयकोन्द्रत भएर पत्रिका प्रकाशित हुन थाले। त्यसै गरी टेलिभिजन र अनलाइन मिडियामा आएको विकासले मिडियाको क्षेत्रमा बहुलताको युग प्रारम्भ भयो। मिडिया आवाजविहीनको

आवाज बन्न सक्ने वातावरण सिर्जना भयो। अझ पछिल्लो समयमा विकास भएको सूचना प्रविधिलगायत सामाजिक सञ्जाल र कृतिम बौद्धिकताले त भन्नु मिडियाको क्षेत्रमा पाराडिगम सिफ्ट भएको पाइन्छ। यस सन्दर्भमा मिडियाको क्षेत्रमा व्यावसायिकताको युग प्रारम्भ भएको पाइन्छ।

व्यावसायिकताका सम्पूर्ण व्यापामिटरलाई हेर्दा नेपालमा मिडियाको क्षेत्रमा व्यावसायिकताको युग प्रारम्भ भएको भए पनि पूर्ण रूपमा व्यावसायिक भने भएको छैन। यस क्षेत्रका विभिन्न समस्या र चुनौती रहेको पाइन्छ, अझै पनि पत्रकार यही पेसामा रहेर आत्मनिर्भर हुन सकिरहेको देखिँदैन। त्यसै गरी पत्रकारितामा राजनीतिक र आर्थिक प्रभाव कायमै रहेको देखिन्छ। पार्टिसन प्रेसको अभ्यास, स्वार्थबाट प्रेरित पत्रकारिता, विषयवस्तु विशेषज्ञताको कमी हुनु, युवालाई यस पेसाप्रति विश्वास कायम हुन नसक्नु जस्ता अनेक समस्याबाट ग्रस्त नेपाली पत्रकारिता पूर्ण रूपमा व्यावसायिक हुन सकेको पाइँदैन। यस सन्दर्भमा नेपालमा औद्योगिकीकरण हुन नसक्नु, युवा पलायनको क्रम जारी हुनु, आर्थिक विकास हुन नसक्नु जस्ता बाहिरी प्रभावले पनि पत्रकारिता जगत्लाई प्रत्यक्ष र परोक्ष प्रभाव पारिरहेको छ।

सूचना प्रविधिको विकास, संविधान र कानुनको विकास, मिडियाको विकास, जनताको क्रय शक्तिमा भएको वृद्धि जस्ता सकारात्मक पक्ष हुँदाहुँदै पनि नेपाली पत्रकारिता विभिन्न समस्याबाट गुर्जिँदै गएको छ। जसको प्रतिविम्ब विषयवस्तुमा भल्कने गर्छ। जुन मिडियाको प्रभावको मुख्य प्रतिफल पनि हो। त्यसकारण मिडियाको क्षेत्रमा व्यावसायिकताको विकास हुनु पर्छ। जसले प्रजातान्त्रिकीकरणको प्रक्रियामा पनि सघाउ पुर्‍याउँछ। सुसूचित जनमत सिर्जना गर्छ। सचेत जनमत्रले मात्र सही व्यक्तिलाई उपयुक्त ठाउँमा पुर्‍याउन सक्छ जसले गर्दा विकास, समृद्धि, शान्ति र खुसी प्राप्त गर्न सकिन्छ। जुन पत्रकारिताको मूल धर्म हो। पत्रकारिता सामाजिक उत्तरदायित्वको पेसा भएकाले यसले सामाजिक हितका लागि कार्य गर्नु पर्छ। जुन व्यावसायिक पत्रकारिताबाट मात्र सम्भव हुन सक्छ।

मानव अधिकारमा न्यायको ढोका

सिकाउँछ। एक बच्चाले जन्मनासाथ खान पाउने, न्यानोमा बस्ने पाउने अधिकार लिएर आएको हुन्छ। हामीले मानव अधिकार नपाईकन आफ्नो कर्तव्य पूरा गर्न सक्दैनौं। अतः व्यक्तिको जीवन स्वतन्त्रता, समानता र मर्यादासँग सम्बन्धित अधिकार तथा अन्य कानुनद्वारा प्राप्त गरिएका अधिकार तथा नेपाल पक्ष भएको मानव अधिकारसँग सम्बन्धित अन्तराष्ट्रिय सन्धि, सम्झौता मानव अधिकारअन्तर्गत पर्छन्।

त्यसैले जीवनको स्वतन्त्रता र सुरक्षा नै मानव अधिकार हो। मानव अधिकारले व्यक्तिको आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै मानव विकासको क्षेत्र र आधारलाई बृहत् बनाउँछ। मानव अधिकार विश्वव्यापी, अविभाज्य, अपरिवर्तनीय र अहरणीय छ। मानव अधिकारले राजनीतिक, सामाजिक तथा आर्थिक अधिकारको प्रयोग गरी समानपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चितता दिन्छ। मानव अधिकार प्रत्येक मानिसलाई जाति, भाषा, लिंग, धर्म र राष्ट्रियता, सामाजिक र आर्थिक स्थिति, राष्ट्रिय सिमाना, उमेर र वर्गको भेदभावबिना प्राप्त हुने अधिकार हो। त्यसैले मानव अधिकारलाई विश्वव्यापी अविभाज्य र अपरिवर्तनीय मानिन्छ।

दोस्रो विश्वयुद्धपछि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मानव अधिकार संरक्षणमा विभिन्न राष्ट्रले प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका थिए। मानव अधिकार घोषणा पत्र सन् १९४८ लाई संयुक्त राष्ट्रसंघले मानव अधिकार संरक्षणको लागि अनुमोदन गरेको थियो। मानव अधिकारको संरक्षण गर्नु सबै संयुक्त राष्ट्रसंघका १९३ सदस्य राष्ट्रहरूको अन्तर्राष्ट्रिय दायित्व हो। मानव अधिकार जन्मसिद्ध अधिकार भएको कारण यसको प्रवर्द्धन गर्ने प्रयास निकै लामो समयदेखि भएको मानिन्छ। मानव अधिकार संरक्षणका लागि भएका यी प्रयासहरूले मानव जीवनका लागि स्वतन्त्रता र सुरक्षा प्रदान गरेका छन्। मानव अधिकार संरक्षणका लागि

व्यवस्थाहरू जीवनको अधिकार, यातनारिक्छको अधिकार, स्वतन्त्रताको अधिकार, शिक्षाको अधिकार र सामाजिक सुरक्षाको अधिकार, काम गर्न पाउने अधिकार आदि प्राकृतिक अधिकारभित्र पर्छन्। कानुनी अधिकारअन्तर्गत पर्ने विषयहरूले पनि मानव अधिकार संरक्षणका लागि उल्लेखनीय भूमिका खेलेका छन्। जसअन्तर्गत संयुक्त राष्ट्रसंघले अन्य अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारसम्बन्धी गरेका सन्धि, सम्झौताहरू नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञा पत्र, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञा पत्र, महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि, यातना तथा अन्य क्रूर मानवीय वा अपमानजनक व्यवहार वा सजाय विरुद्धको महासन्धि, बालबालिकाको अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, अप्रवासी श्रमिक र तिनको परिवारको संरक्षणसम्बन्धी महासन्धि, अपागता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार, बलपूर्वक बेपत्ता पार्ने कार्यबाट सबै व्यक्तिको संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि आदि सन्धि र सम्झौताहरू भएका छन्।

उपयुक्त महासन्धि र अभिसन्धिहरूले मानव अधिकारको स्वरूपमा निम्न बमोजिमको अधिकारलाई सम्बद्ध वर्गमा स्थापित गराउने प्रयास गरेको छ। यसअन्तर्गत नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार, आर्थिक तथा सामाजिक अधिकार, विकाससम्बन्धी अधिकार र अन्य अधिकार पर्छन्। संयुक्त राष्ट्रसंघ महासभाले मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्रलाई सन् १९४८, डिसेम्बर १० मा अनुमोदन गरेको थियो। यस घोषणापत्रमा मानव अधिकारसम्बन्धी ३० धारा छन्। जसमा व्यक्तिको कानुनी, नैतिक, राजनीतिक आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक अधिकारको व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ। त्यस्तै, नेपालको संविधान २०७२ नागरिकको

मौलिक हक, अधिकार र मानव अधिकार संरक्षणार्थ व्यवस्था गरिएको हो। राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, एमनेस्टी इन्टरनेसनल, अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र यसबाहेक न्याय तथा अधिकार संस्था, मानव अधिकार संस्था, गठबन्धन, मानव अधिकार संगठन, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायका लागि राष्ट्रिय गठबन्धन लगायतका विभिन्न संघसंस्था मानव अधिकार संरक्षणका स्थापना भएका संस्थाहरू हुन्। मानव अधिकार प्राप्तिका लागि हाम्रो देशका जनताले पटक-पटक आन्दोलन गरे।

२००७, २०४७ र २०६२/६३ मा भएका आन्दोलन प्रजातन्त्र पत्रकारिता लागि भएका संघर्ष मानव अधिकारका लागि हुन्। मानव अधिकारभित्र अन्य अधिकार बालअधिकार, श्रमिक अधिकार, महिला अधिकार आदि थुप्रै अधिकारको कुरा पर्छन्। बालबालिकाले जन्मसिद्ध शिक्षा र सुरक्षाको अधिकार पाउनुपर्छ। श्रमिकले न्यूनतम ज्याला र सामाजिक सुरक्षाको अधिकार पाउनुपर्दछ। एउटा व्यक्तिले आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्दा अरू कतिको अधिकार हनन भयो भन्ने बुझ्नु जरुरी हुन्छ। मानव अधिकारको व्यापक अर्थ फराकिलो बन्दै गएको परिप्रेक्ष्यमा यसले सामाजिक आर्थिक, राजनीतिक, शैक्षिक, धार्मिक, आर्थिक, भौगोलिक सबै क्षेत्रका न्यायलाई समेट्ने गरेको छ।

नागरिकको मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित राज्यको हुन्छ। नागरिकको मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी पूरा गर्न कुनै पनि राज्यले अन्तराष्ट्रिय मापदण्डको पालना गर्नुपर्ने हुन्छ। राज्यले मानव अधिकारको सम्मान गर्नुपर्छ। नियमविपरीत मानव अधिकारको भक्षक राज्य हुनुहुँदैन। आफ्नो क्षेत्राधिकार अन्तर्गत मानव अधिकारको संरक्षण गर्नुपर्छ। मानव अधिकारको संरक्षणमा राज्य रक्षक हुनुपर्छ।

मानव भएको नाताले प्राप्त हुने प्राकृतिक, कानुनी अधिकारको एकीकृत नैसर्गिक अधिकार मानव अधिकार हो जसले व्यक्तिलाई आत्मसम्मानका साथ बाँच्न

